

УДК 338.24.021.8

Шира Тарас,
кандидат економічних наук, доцент,
Українська академія друкарства,
кафедра фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування,
м. Львів; ORCID ID 0000-0002-3525-8883,
e-mail: taras.sh13@gmail.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-51-56>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Історія виникнення та розвитку корпорацій має давні історичні корені, але в Україні зроблені лише перші кроки, які покликані сприяти поширенню цієї найбільш ефективної форми організації бізнесу. Використання переваг корпорації в конкурентній боротьбі можливе за умови забезпечення на належному рівні її корпоративної безпеки. Сьогодні існує лише кілька визначень терміну «корпоративна безпека», а теоретико-методологічні підходи, методичні основи та практичні рекомендації перебувають на стадії формування. Обґрунтовано власне визначення корпоративної безпеки як діяльності спрямованої на досягненні взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливило формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства. Визначено та обґрунтовано концептуальні засади забезпечення корпоративної безпеки на українських підприємствах.

Ключові слова: корпорація, корпоративна безпека, безпека, загроза, інтерес, акціонер, підприємство

Шыра Тарас,
кандидат экономических наук, доцент,
Украинская академия печати,
кафедра финансово-экономической безопасности, учета и налогообложения,
г. Львов; ORCID ID 0000-0002-3525-8883,
e-mail: taras.sh13@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОРПОРАТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

История возникновения и развития корпораций имеет давние исторические корни, но в Украине сделаны лишь первые шаги, которые призваны способствовать распространению этой наиболее эффективной формы организации бизнеса. Использование преимуществ корпорации в конкурентной борьбе возможно при условии обеспечения на должном уровне ее корпоративной безопасности. Сегодня существует лишь несколько определений термина «корпоративная безопасность», а теоретико-методологические подходы, методические основы и практические рекомендации находятся в стадии формирования. Обоснованно собственное определение корпоративной безопасности как деятельности, направленной на достижение взаимосогласованных корпоративных интересов путем эффективного использования имеющихся ресурсов и защиты от негативного воздействия угроз, что делает возможным формирование безопасных условий для устойчивого развития предприятия. Определены и обоснованы концептуальные основы обеспечения корпоративной безопасности на украинских предприятиях.

Ключевые слова: корпорация, корпоративная безопасность, безопасность, угроза, интерес, акционер, предприятие.

Shyra Taras,
PhD in Economics, Associate Professor, Ukrainian Academy of Printing,
Department of Financial and Economic Security, Accounting and Taxation,
Lviv; ORCID ID 0000-0002-3525-8883,
e-mail: taras.sh13@gmail.com

CONCEPTUAL BASES OF CORPORATE SECURITY OF THE ENTERPRISES

The history of the emergence and development of corporations has long historical roots, but in Ukraine only the first steps have been taken, which are designed to contribute to the spread of this most effective form of business organization. The advantages of the corporate form of organization of business activities, along with the strengthening of globalization processes, motivates representatives of domestic business to prefer corporations. Taking advantage of the corporation's competitive advantage is possible provided its corporate security at the proper level. Today, there are only a few definitions of the term "corporate security", and theoretical and methodological approaches, methodological foundations and practical recommendations are in the formative stage. The own definition of corporate security as an activity aimed at achieving mutually agreed corporate interests through the effective use of available resources and protection from the negative impact of threats, makes it possible to create safe conditions for the sustainable development of the enterprise. Borrowing foreign corporate security is impossible due to significantly different business conditions. Solving the problem of ensuring corporate security requires first of all an awareness of its essence, determining the range of tasks and determining the possibility of achieving it. The conceptual framework for ensuring corporate security in Ukrainian enterprises in the following set was determined and substantiated: protection of the rights and interests of shareholders; parity balance of interests of all stakeholders; transparency of corporate governance; awareness of the financial and economic status and results of the company; protection of property and interests of the corporation; sound management proper corporate control over the enterprise; effective use of corporate resources; high corporate culture; Social responsibility. The application of the conceptual framework should contribute to the formation of a corporate security system in the conditions of each enterprise, which would take into account the actual conditions of the national economy and reduce the likelihood of the negative impact of key external and internal threats. The gradual approximation of the national practice of the functioning of corporations with the standards of countries with developed economies will allow maximum use of the advantages of corporations with a reduction of their shortcomings.

Keywords: corporation, corporate security, security, threat, interest, shareholder, enterprise

Постановка проблеми. Пріоритетність формування методологічного базису забезпечення корпоративної безпеки підприємств в Україні сьогодні обумовлюється перш за все двома ключовими обставинами. По-перше, необхідністю створення безпечних умов розвитку для кожного суб'єкта господарювання, що визначається ризикованістю підприємницької діяльності загалом та складними умовами ведення бізнесу в Україні через тривалість трансформаційних процесів та нестабільність в національній економіці. По-друге, важливістю ролі функціонуючих сьогодні корпорацій, яку вони уже відіграють в економічних процесах нашої країни та зростання їх впливу, по аналогії із іншими країнами, в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення безпеки підприємств багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, зокрема: Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Бінько, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, З. Герасимчук, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мунтіян, Є. Олейников, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Франчук, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та інші. Однак, доцільно відзначити недостатню увагу науковців щодо визначення поняття «корпоративна безпека» та формуванню відповідного теоретико-методологічного базису її забезпечення в умовах українських підприємств.

Постановка завдання. Метою статті окреслення концептуальних засад забезпечення корпоративної безпеки українських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Здійснений науковий пошук дозволив виявити, що проблемі забезпечення корпоративної безпеки не приділяється належна увага. Так, сьогодні існує лише кілька визначень цього терміну, а теоретико-методологічні підходи, методичні основи та практичні рекомендації перебувають на стадії формування. Для прикладу, процитуємо два визначення корпоративної безпеки. В науковій роботі П. Кравчука цей термін визначено як «...стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз, що гарантує найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку» [1, с. 166], тобто автор ставить акцент на важливості захисту бізнесу та ефективному використанню наявних ресурсів. В. Франчук подає корпоративну безпеку як «...стан корпоративної системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію власних інтересів» [3, с. 162], тим самим наголошуючи на важливості формування системи корпоративної безпеки для ефективної протидії загрозам.

У своїй дослідження вважаємо за доцільне при формуванні визначення корпоративної безпеки спиратися на суть двох базових понять, тобто «безпека» та «корпорація». Відтак корпоративну безпеку, в нашому розумінні, можна визначити як діяльність спрямовану на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможлиблює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства.

Вважаємо за доцільне погодитися із авторами наукової роботи за ред. А. Штангрета [2, с. 22], що корпоративна безпека є більш широким поняттям у порівнянні із економічною безпекою, оскільки визначає необхідність виконання більш широкого кола завдань. Відтак в нашому розумінні до цих завдань належить і контроль за процесом виробництва та реалізації продукції для виявлення невикористаних можливостей із подальшим збільшенням ефективності використання наявних корпоративних ресурсів; формування необхідного інформаційного підґрунтя для прийняття тактичних і стратегічних рішень менеджерами усіх рівнів із врахуванням безпекового аспекту, в т.ч. за результатами проведення ділової розвідки; захист інформаційного поля підприємства, зокрема комерційної таємниці; забезпечення фізичного захисту майна корпорації та попередження і припинення внутрішніх конфліктів між групами працівників; робота із претендентами на роботу місця та персоналом корпорації для покращення системи мотивації та більш ефективного використання особистого потенціалу кожного працівника; захист корпоративних прав учасників; недопущення та ліквідація суперечностей між інтересами менеджерів та акціонерами і т.д.

В доволі широкому колі завдань, на нашу точку зору, особливу увагу заслуговує те, що пов'язано не лише із узгодженням інтересів менеджерів й акціонерів, а безпосередньо зменшення ймовірності конфліктів між учасниками корпорації. Зазначене пояснюється практично типовою структурою власності українських корпорацій, в яких контрольним пакетом акцій володіє один із акціонерів, а інша частина розпорошена між великою кількістю акціонерів. Міноритарні акціонерами виступають працівники підприємства, або їх родичі, які акції отримали у спадок. Така структура капіталу пов'язана із результатами приватизаційних процесів в національній економіці і є специфікою, яка ускладнює застосування іноземного досвіду забезпечення корпоративної безпеки.

Сьогодні на практиці акціонер, який володіє контрольним пакетом акцій, не лише має суттєвий вплив на корпоративне управління, але й приймає участь в ньому, зокрема шляхом посилення корпоративного контролю. Зазначене суперечить базовим принципам формування та розвитку корпоративних структур, які застосовуються в країнах із розвинутою економікою, зокрема «виконання управлінських функцій відокремленими від учасників органами», що суттєво зменшують визначені вище переваги корпорацій в Україні. Така ситуація спричиняє виникнення загроз, які пов'язані із нерівністю прав учасників корпорації, адже міноритарії позбавленні не лише контролю за діяльністю корпорації та можливістю досягнення власних інтересів у вигляді доходів у розрахунку на кількість наявних акцій, але стають об'єктами зловживань зі сторони мажоритаріїв.

Поточна ситуація в корпоративному секторі національної економіки характеризується наявністю ряду суттєвих проблем, розв'язання яких можливе завдяки забезпеченню на належному рівні корпоративної безпеки, основою чого повинні бути концептуальні засади (рис. 1.).

Сутність окремих із визначених концептуальних засад нами уже частково розглянуто. Водночас інші потребують більше ретельного обґрунтування та викладення авторського трактування. Розпочнемо з того, що стрілки, які скеровані від і до певного учасника відносин вказують, що кожна із концептуальних засад як стосується, так і повинна бути забезпечена його діями. Наприклад, інформованість про фінансово-господарський стан й результати діяльності підприємства залежить від менеджменту, який повинен сформувати необхідне інформаційне забезпечення та дати доступ до нього зацікавленим особам, тобто іншим учасникам. Рішення про створення такого інформаційного забезпечення залежить від акціонерів, зокрема в умовах українських корпорацій від мажоритаріїв та від державних органів, які можуть на законодавчому рівні зобов'язати до наданням такої інформації. Іноземний довід, зокрема країн, які застосовують англо-американську модель, доводить, що висока інформованість сприяє:

- зменшенню внутрішнього корпоративного напруження у стосунках між учасниками;
- налагодженню співпраці із органами місцевої влади;

- стає підґрунтям для можливості реалізації стратегічних планів завдяки підтримці працівників підприємства;
- забезпечує покращенню репутації корпорації, формує основи для посилення конкурентної позиції на ринку і т.д.

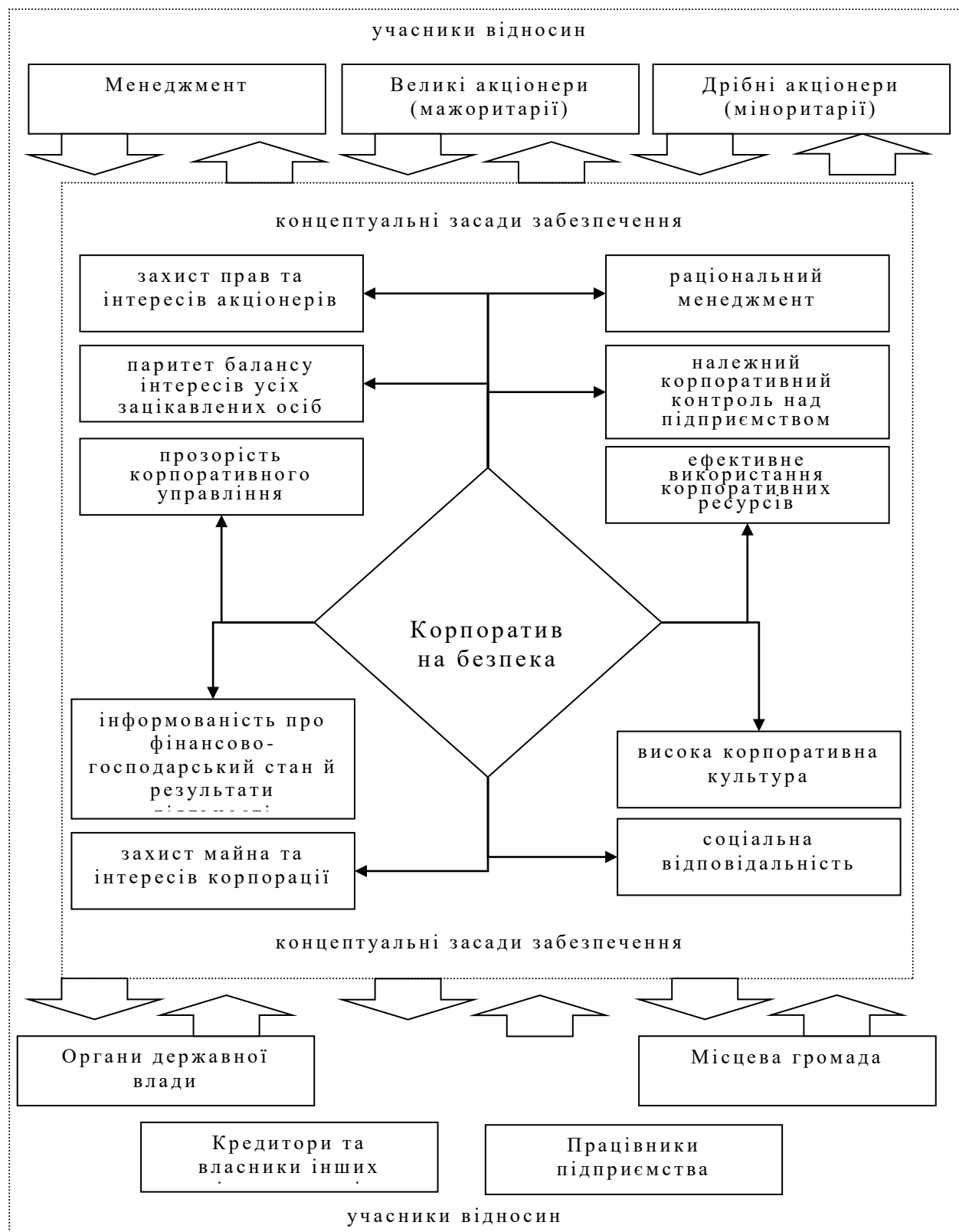

Рис. 1. Концептуальні засади забезпечення корпоративної безпеки підприємств

Позитивні моменти від збільшення інформованості не повинні спричинити виникнення загроз, зокрема пов'язаних із втратою конфіденційної інформації, розголошення якої може спричинити погіршення конкурентних позицій підприємства. Відтак саме в процесі забезпечення корпоративної безпеки необхідно забезпечити баланс в задоволенні інформаційних потреб усіх учасників.

Нами уже наголошувалося в структурі власності більшості українських корпорацій основна частка належить одному акціонеру, або ж пов'язаній між собою невеликій групі осіб. Великі акціонери безпосередньо впливають на менеджерів та здійснюють управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Виділена нами концептуальна засада як «паритет балансу інтересів усіх учасників» покликана сприяти досягненню інтересів усіх учасників. Важливість вирішення цієї проблеми пов'язано ще й з тим аспектом, що в більшості дрібними акціонерами виступають працівники підприємства, відтак обмеження їх прав як учасників суттєво впливає не лише на продуктивність праці, але й спричиняє виникнення суттєвих внутрішніх загроз. Відтак забезпечення корпоративної безпеки повинно ґрунтуватися на врівноваженні потреб та інтересів усіх учасників, зокрема і шляхом виплати дивідендів акціонерів, перш за все міноритаріям, та їх участі в управлінні корпорацією.

Прозорість корпоративного управління формує в акціонерів довіру до корпорації, до менеджерів, які повинні максимально ефективно використовувати залучені інвестиції. Відтак налагодження взаєморозуміння й взаємодії між менеджерами та акціонерами повинно здійснюватися в межах забезпечення належного рівня корпоративної безпеки. Зазначене ґрунтується на тому факті, що в обох цих груп наявні певним чином відмінні інтереси, а з врахуванням національних особливостей йдеться фактично про три групи: менеджери, великі акціонери та дрібні акціонери. Реальний вплив кожної групи на фінансово-господарську діяльність українських корпорацій нами був уже розглянутий, але поточний етап розвитку корпоративного сектору вимагає узгодження, що без прозорого корпоративного управління неможливо. Саме забезпечення корпоративної безпеки повинно зменшити ймовірність виникнення загроз у взаємовідносинах цих учасників та забезпечити найбільш ефективну їх взаємодію.

Корпоративний контроль повинен застосовуватися не лише акціонерами стосовно менеджерів для перевірки результативності їх дій щодо управління підприємством, але й дрібними акціонерів та кредиторами стосовно мажоритаріїв, загальними зборами акціонерів щодо рішень наглядової ради, державою щодо ефективності використання її корпоративних прав і т.д. Як і раніше підкреслюємо, що ця концептуальна засада стосується усіх учасників, оскільки дозволяє формувати допустимі межі дій, вихід за які буде передбачати адекватну реакцію інших сторін. Застосування корпоративного контролю повинно забезпечити не лише стабілізацію ситуації, але й надати необхідну інвестиційну привабливість українським корпораціям при їх виході на зовнішні ринки, укладанні зовнішньоекономічних контрактів і т.д.

Захист майна та інтересів корпорації з однієї сторони виходить за рамки корпоративних відносин, але з іншої, на чому уже наголошувалося, корпоративна безпека включає усі процеси фінансово-господарської діяльності підприємства, в т.ч. фізичний захист майна, фінансових та інформаційних ресурсів, персоналу та й акціонерів. Сьогодні можна вважати, що загроза рейдерського захоплення є чи не найбільш суттєвішою для будь-якої корпорації. Захист від дій рейдерів, які сьогодні об'єднуються у професійні групи до числа яких входять не лише фізично місці бійці, але перш за все висококваліфіковані юристи та економісти, не може обмежуватися силовим захистом, а потребує консолідації зусиль усіх підрозділів корпорації під керівництвом суб'єктів безпеки із отриманням необхідної підтримки від правоохоронних органів.

Застосування раціонального менеджменту – важлива концептуальна засада, адже йдеться про ефективне здійснення виконавчих органів своїх завдань щодо управління діяльністю підприємства, при цьому мінімізуючи наявні ризики та забезпечуючи необхідний рівень прибутку для виплати дивідендів акціонерам. Корпоративна безпека покликана не лише узгодити завдання, які ставляться перед менеджментом, із інтересами акціонерів, але й унеможливити зловживання щодо неефективного використання корпоративних ресурсів чи виведення активів на непідконтрольні корпорації структури.

Суттєвою відмінністю національної моделі корпоративного управління від іноземних є й недостатній рівень корпоративної культури. Об'єктивними причинами можна вважати спадок планової економіки, коли держава створювала підприємство, забезпечувала його ресурсами, визначала асортимент продукції та й здійснювала реалізацію продукції. За таких умов співпраця між окремими учасниками відносин була обмежена і мала місце під контролем державних органів. Сьогоднішні умови ведення бізнесу вимагають як формування взаємної довіри, так і врахування інтересів усіх учасників, адже недовіра та нечесні дії призводять до втрати репутації, пониження конкурентних позицій і т.д., тобто розвиток корпоративної культури стає все більш актуальним, що знову ж таки пов'язано із корпоративною безпекою.

Сьогодні ще не актуалізується важливість соціальної відповідальності корпорації перед власними працівниками та місцевою громадою. Пов'язано це із необхідністю вирішення нагальних поточних проблем, але не виходячи із стратегічних цілей. Лише в останні роки Україна відчула проблему «кадрового голоду», а бізнес робить перші кроки по збереженню кадрового складу. Поступове усвідомлення того факту, що найціннішим ресурсом є все таки працівник, а його не лише мотивація, але й втримання на робочому місці уже не залежить від рівня заробітної плати, а потребує застосування комплексного підходу, вимагає говорити про актуальність соціальної відповідальності. Окремо потрібно наголосити і на важливості співпраці із місцевими органами влади, представниками громадських організацій, громадськими активістами, які можуть не лише позитивно вплинути на сприйняття компанії місцевим населенням, але й сприяти у вирішенню ряду важливих проблем, зокрема в сфері корпоративної безпеки.

Висновки. Узагальнюючи доцільно ще раз підкреслити, що забезпечення стійкого розвитку українських підприємств в умовах високої непрогнозованої зміни середовища функціонування є можливим лише у випадку приділення належної уваги проблемі безпеки, зокрема корпоративної безпеки. Запозичення іноземного досвіду є неможливим в наслідок суттєво відмінних умов формування корпоративних структур в Україні. Вирішення проблеми забезпечення корпоративної безпеки потребує перш за все усвідомлення її сутності, окреслення кола завдань та визначення можливості досягнення. Забезпечення необхідного для ефективного функціонування та розвитку рівня корпоративної безпеки важливе з точки зору переконання громадян в безпечності інвестування власних заощаджень в акції із можливістю отримання належного рівня доходу із мінімальним ризиком. Поступове наближення національної практики функціонування корпорацій до стандартів країн із розвинутою економікою уможливить максимальне використання переваг корпорацій із зменшенням недоліків. Подальшого дослідження потребує розроблення методологічних засад формування системи корпоративної безпеки в умовах українських підприємств.

Джерела та література

1. Кравчук П. Я. Сутність та передумови виникнення поняття корпоративної безпеки підприємства. *Науковий вісник Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2005. №1. С.165–170.
2. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : монографія / за заг. ред. А. М. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
3. Франчук В.І. Теоретичні засади корпоративної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 7. С. 161–167.

References

1. Kravchuk P.Ya. (2005), *Sutnist` ta peredumovy` vy`ny`knennya ponyattya korporaty`vnoyi bezpeky` pidpry`yemstva [The essence and prerequisites for the emergence of the concept of enterprise corporate security]*. *Naukovy`j visny`k Voly`ns`kogo derzh. un-tu im. Lesi Ukrayinky`*. 2005, Vol. 1: 165–170 [in Ukrainian].
2. Shtanhret, A. M. (2017), *Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpry`yemstva [Accounting and analytical support for managing the economic security of the enterprise]*. *Ukr. akad. drukarstva, L'viv*, [in Ukrainian].
3. Franchuk V. I. (2009), *Teorety`chni zasady` korporaty`vnoyi bezpeky` [Theoretical foundations of corporate security]*. *Aktual`ni problemy` ekonomiky*. 2009, Vol. 7: 161–167 [in Ukrainian].

Стаття надійшла в редакцію 07.05.2019 р.